

**مجموعه مقالات فقهی، حقوقی،
فلسفی و اجتماعی
(۵)**

تألیف:

حضرت آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی

پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی

موسوی بجنوردی، سید محمد، ۱۳۲۵ -

مجموعه مقالات فقهی، حقوقی، فلسفی و اجتماعی / نویسنده سید محمد موسوی بجنوردی. - تهران:

پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی، معاونت پژوهشی، ۱۳۸۴

۳۶۲ ص.

ISBN ۹۶۴-۷۹۸۶-۲۶-۲: ۲۰۰۰ ریال

فهرستویسی بر اساس اطلاعات فیما.

کتابنامه. نمایه.

۱. فقه جعفری - مقاله‌ها و خطابه‌ها. ۲. فقه جعفری - قرن ۱۴ - مقاله‌ها و خطابه‌ها. الف. پژوهشکده امام

خمینی (س) و انقلاب اسلامی. معاونت پژوهشی. ب. عنوان. ج. عنوان: مجموعه مقالات فقهی، حقوقی،

فلسفی و اجتماعی.

BP ۱۸۲/۵/م۸م۳

۱۳۸۴

۲۹۷/۳۴۲

*** م ۸۱-۱۳۶۹۳

کتابخانه ملی ایران

پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی

وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

مجموعه مقالات فقهی، حقوقی، فلسفی و اجتماعی (۵)

نویسنده: سید محمد موسوی بجنوردی

مدیر آماده‌سازی: عطیه زندیه

ویراستاران: جواد طباطبایی، عطیه زندیه

نمونه‌خوان: شهناز حسینی، زهرا عمارتی

حروفچینی و صفحه‌آرایی: نرجس ارجمند، مریم حاجی‌پروانه

ناشر: معاونت پژوهشی، انتشارات پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی

نوبت چاپ: چاپ اول، بهار ۱۳۸۴

لینوگرافی، چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و نشر عروج

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۶۴-۷۹۸۶-۲۶-۲

مرکز پخش: مؤسسه چاپ و نشر عروج، خیابان انقلاب، روبروی دانشگاه تهران، پلاک ۱۴۳۰

تلفن: ۶۴۹۳۰۸۱-۳

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری شرقی، پلاک ۱۷۳،

پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی تلفن: ۶۴۰۷۸۰۱ و ۸-۶۹۶۴۹۶۷ و ۶۹۵۵۷۳۱

Website Address: <http://www.ri-Khomeini.com>

Mailto: info@ri-Khomeini.ac.ir

فهرست مندرجات

پیشگفتار.....	۱
خیر و شر.....	۱
مقدمه.....	۲
راه‌حلهای ارائه شده در مورد مسأله شر.....	۲
۱- اعتقاد به منشائی مستقل برای شر.....	۳
۲- علم و عنایت الهی.....	۳
۳- عدل الهی.....	۳
الف) عدل الهی مبتنی بر اختیار.....	۳
ب) صفت عدل الهی.....	۴
ماهیت شرور.....	۴
شر عدمی است.....	۵
برهان حکیمان بر عدمی بودن شر.....	۶
شر بالعرض است.....	۷
عنایت و عدالت الهی.....	۹
فواید شرور.....	۱۰
ضرورت و ذاتیت شر.....	۱۲
ضرورت شرور بالذات.....	۱۲
ضرورت شرور بالعرض.....	۱۲
نظام احسن.....	۱۶
تفکر معاصر و مسأله شر.....	۱۹

تعریف اصطلاحی تسامح و تساهل از دیدگاه غریبان.....	۲۵
تعاریف تسامح و تساهل در اسلام.....	۲۶
مبحث اول: تعریف لغوی تسامح و تساهل از دیدگاه اسلام.....	۲۶
مبحث دوم: تعریف اصطلاحی تسامح و تساهل در اسلام.....	۲۷
پیشینه تاریخی تساهل در غرب.....	۲۸
پیشینه تساهل و تسامح در اسلام.....	۳۰
اعترافات غیر مسلمین در این باره.....	۳۲
مبانی تسامح و تساهل در غرب.....	۳۴
مبنای اول: هستی شناختی.....	۳۴
مبنای دوم: معرفت شناختی.....	۳۵
نقد این مبنا به طور خلاصه.....	۳۶
مبانی تسامح و تساهل در اسلام.....	۳۷
بررسی طلوع فجر در شبهای مهتابی با رویکردی به آرای امام خمینی (س).....	۴۱
فجر در لسان آیات و روایات.....	۴۱
فجر صادق و کاذب.....	۴۴
آغاز و پایان وقت نماز صبح.....	۴۶
شبهای مهتابی.....	۵۰
قاعده الخراج بالضمان با رویکردی بر نظرات حضرت امام خمینی (س).....	۵۷
مدارک و مستندات قاعده.....	۵۷
روایات.....	۵۷
اعتبار سند حدیث:.....	۵۸
الف) از نظر فقهای شیعه.....	۵۸
ب) از نظر فقهای عامه.....	۵۹
دلالت حدیث.....	۶۰

٦٥	أنفال و فیه.....
٦٧	استنتاج.....
٦٨	تعریف اراضی موات.....
٧٣	دلالت روایات به احکام اراضی مذکور.....
٧٥	مسألة ١: امام مالک این زمینهاست.....
٧٧	تصرف مردم در زمین به معنای اولویت است نه مالکیت.....
٨٣	تصرف در زمینهای موات مالیات دارد.....
٨٥	زمینهای موات بالعرض.....
٩٤	اقوال فقها درباره اراضی موات بالعرض.....
٩٥	قول اول.....
٩٦	قول دوم.....
٩٦	قول سوم.....
٩٧	قول چهارم.....
٩٨	منابع اقوال اربعه.....
٩٩	احیای زمین در زمان غیبت امام زمان (عج).....
٩٩	عبارات فقها درباره موات شدن زمین احیا شده.....
١٠١	ادله قائلین قول اول.....
١٠٨	مبنای استدلال فقها برای قول دوم.....
١١٤	مبنای استدلال فقها برای قول سوم.....
١١٦	قائلین قول چهارم.....
١٢٠	مبنای استدلال فقها برای قول چهارم.....
١٢٣	قاعده حرمت اخذ اجرت بر واجبات.....
١٢٦	در بیان موضوع اخذ اجرت بر واجبات.....
١٢٨	استدلال صاحب ریاض.....

کلام مرحوم سید محمد کاظم یزدی در حاشیه و پاسخ آن.....	۱۳۰
نظر صاحب جواهر.....	۱۳۲
نظر شیخ درباره کلام صاحب جواهر.....	۱۳۳
الف) اشکال نقضی.....	۱۳۳
ب) جواب حلی و اصلی.....	۱۳۴
علت عدم جواز اخذ اجرت از نظر شیخ.....	۱۳۷
الف) اشکال اول.....	۱۴۱
ب) اشکال دوم.....	۱۴۲
ج) مسأله داعی بر داعی.....	۱۴۳
صفت عبادیت منافاتی با اجاره ندارد.....	۱۵۳
عبادیت.....	۱۵۳
صحت عبادات.....	۱۵۸
صفت وجوب منافاتی با اجاره ندارد.....	۱۵۹
نظر مرحوم شیخ در رابطه با این استدلال.....	۱۶۱
توضیح مرحوم شیخ بر اجاره.....	۱۶۳
استدلال وی در مورد واجبات کفایه.....	۱۶۴
رد مرحوم شیخ بر این استدلال.....	۱۶۵
خلاصه و نتیجه نظر شیخ.....	۱۶۷
نظر سایر علما بر این استدلال.....	۱۶۷
نظر شیخ اعظم بر اخذ اجرت بر واجبات.....	۱۷۱
آیا در صورت اجیر گشتن بر عمل واجب وجوب ساقط می شود؟.....	۱۷۲
قاعده حرمت اعانه بر اثم و عدوان.....	۱۷۷
بیان مدارک و مستندات.....	۱۷۷
۱- آیه.....	۱۷۷

۱۷۷.....	معنای لغوی و فقهی معاونت
۱۸۰.....	تعریف معاونت
۱۸۱.....	معنای لغوی و اصطلاحی اثم
۱۸۱.....	معنای لغوی و اصطلاحی عدوان
۱۸۲.....	معنای لغوی جرم
۱۸۳.....	قاعده «حرمت الاعانه علی الاثم و العدوان» در فقه
۱۸۳.....	صیغه نهی «و لاتعاونوا» حکم حرمت دارد یا کراهت؟
۱۸۵.....	صیغه امر «تعاونوا» دلالت بر وجوب دارد یا استحباب؟
۱۸۶.....	۲- روایات
۱۸۶.....	۳- حکم عقل
۱۸۷.....	۴- اجماع
۱۸۸.....	بررسی قاعده «حرمت الاعانه علی الاثم و العدوان» در حقوق
۱۸۸.....	تعریف معاونت در جرم در حقوق اسلامی
۱۸۸.....	معنا و مفهوم معاونت از دیدگاه حقوق جزا
۱۸۹.....	تاریخچه معاونت در جرم در حقوق جزای ایران
۱۹۳.....	تاریخچه قوانین کشورهای دیگر
۱۹۴.....	شرایط تحقق معاونت در جرم
۱۹۵.....	آیا معاونت جرم مستقل است یا غیر مستقل؟
۱۹۷.....	بررسی مصادیق معاونت در جرم از نظر حقوق جزا
۱۹۷.....	تحریک
۱۹۸.....	ترغیب
۱۹۸.....	تهدید
۱۹۹.....	نظریه‌ها پیرامون مجازات معاونت در جرم
۲۰۲.....	بررسی عناصر ضروری معاونت در جرم و شرایط تحقق آن

سه عنصر ضروری معاونت در جرم.....	۲۰۲
تهیه وسایل ارتکاب جرم.....	۲۰۳
تهیه مکان برای ارتکاب جرم.....	۲۰۴
معاونت در جرم از طریق ساختن وسایل.....	۲۰۴
معاونت در اراغه طریق ارتکاب جرم.....	۲۰۵
بررسی رابطه معاونت با شرکت و تسبیب در جرم.....	۲۰۶
تفاوت معاونت و شرکت در جرم.....	۲۰۶
وجوه افتراق و اشتراک معاونت و تسبیب در جرم.....	۲۰۷
الف) معنای لغوی و اصطلاحی تسبیب.....	۲۰۷
ب) تعریف سبب در فقه.....	۲۰۸
ج) وجوه اشتراک تسبیب و معاونت.....	۲۰۸
د) وجوه افتراق معاونت و تسبیب در جرم.....	۲۰۹
وجوه افتراق و اشتراک از نظر مجازات.....	۲۱۰
تحقق معاونت در جرم.....	۲۱۱
جمع مباشر و سبب.....	۲۱۱
معاونت در معاملات نامشروع در فقه و حقوق.....	۲۱۲
دلایل معاونت در معاملات حرام در فقه.....	۲۱۲
معاونت در معاملات نامشروع در فقه.....	۲۱۳
الف) تعریف جهت معامله.....	۲۱۴
ب) تعریف علت معامله.....	۲۱۴
ج) اثر جهت نامشروع در عقد.....	۲۱۴
د) ارتباط جهت با معامله.....	۲۱۵
جهت نامشروع در قانون فرانسه و تطبیق آن با قانون ایران.....	۲۱۶
شرایط تأثیر جهت نامشروع.....	۲۱۷
الف) وجود واقعی انگیزه نامشروع در یکی از دو طرف.....	۲۱۷

۲۱۷.....	ب) بی واسطه بودن انگیزه نامشروع.....
۲۱۸.....	ج) باز بودن جهت نامشروع.....
۲۱۸.....	د) تصریح به جهت نامشروع.....
۲۱۸.....	ه) هم زمان بودن تصریح به جهت نامشروع با انشای عقد.....
۲۱۹.....	مصادیق معاونت در گناه در معاملات و وجوهات شرعی.....
۲۱۹.....	معاونت بر گناه از طریق صناعات.....
۲۲۰.....	معاونت در معاملات حرام از طریق اجاره و اجیر شدن.....
۲۲۳.....	قاعده فراغ و تجاوز.....
۲۲۵.....	بررسی ادله اثبات قاعده فراغ و تجاوز.....
۲۷۱.....	التعريف الاصطلاحي للتسامح والتساهل من وجهة نظر الجمهورية الاسلامية و الغرب.....
۲۷۲.....	تعاریف التسامح و التساهل فی الاسلام.....
۲۷۲.....	المبحث الاول: التعريف اللغوي للتسامح و التساهل من وجهة نظر الاسلام.....
۲۷۳.....	المبحث الثاني: التعريف الاصطلاحي للتسامح و التساهل فی الاسلام.....
۲۷۵.....	الخلفية التاريخية.....
۲۷۵.....	الخلفية التاريخية للتساهل فی الغرب.....
۲۷۷.....	خلفیه التسامح و التساهل فی الاسلام.....
۲۷۹.....	اعترافات غیر المسلمین فی هذا المجال.....
۲۸۲.....	أسس التسامح و التساهل فی الغرب.....
۲۸۲.....	الاساس الاول: معرفة الوجود.....
۲۸۳.....	الاساس الثاني: علم المعرفة.....
۲۸۴.....	نقد هذا الاساس بشكل مختصر.....
۲۸۵.....	أسس التسامح و التساهل فی الاسلام.....
۲۸۹.....	جوانان و پرسشهای فقهی.....

نقش آرای مردم در حکومت اسلامی از دیدگاه امام خمینی (س).....	۳۰۵
حقوق زنان	۳۱۵
نمایه ها	۳۴۱
کتابنامه	۳۵۹

پیشگفتار

کتاب حاضر پنجمین مجموعه مطالب فقهی، حقوقی، فلسفی و اجتماعی است که در نشریات متعدد و در سالهای مختلف به چاپ رسیده است. نگارنده جهت دستیابی هرچه بهتر، برخی از مقالات را انتخاب و در این مجموعه گردآوری کرده است. جلد اول این مجموعه در تابستان ۱۳۸۰، جلد دوم در بهار ۱۳۸۱ و جلد سوم آن در بهار ۱۳۸۲ و جلد چهارم در تابستان ۱۳۸۳ توسط معاونت پژوهشی پژوهشکده امام خمینی^(س) و انقلاب اسلامی به چاپ رسیده است. امید است که این مجموعه بتواند مورد استفاده پژوهشگران، دانشجویان و علاقه‌مندان قرار گیرد.

بهار ۱۳۸۴